

طرح پدافند غیر عامل در شهرهای بزرگ با مشارکت سازمانهای امدادی

بابک رضانی ویشگاهی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۲ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۱۲/۲۵

چکیده

حوادث بزرگی که وقوع آنها ساختار شهری را برهم زده و جریان زندگی را در کلان شهرها به مخاطره می اندازند را میتوان در سه دسته عمده حوادث طبیعی، حوادث انسان ساز و تهدیدات خارجی جای داد. در زمان وقوع یک حادثه بزرگ و تا مدتی بعد از آن، تمامی نگاه ها، امیدها و انتظارات معطوف به خدمات سازمانهای بحران مدار شهری و توان عملیاتی و تجهیزاتی آنها میباشد. ارگان های بحران مدار شهری همچون سازمان آتش نشانی، اورژانس، مدیریت بحران شهری، نیروی انتظامی، هلال احمر و ... قبل و بعد از حوادث در خصوص تامین ایمنی داخلی و بعضا بیرونی شهرها فعالیت داشته و هر یک در حیطه وظایف و اختیارات خود به ایفای نقش می پردازند لکن در زمان وقوع بحران در کلان شهرها، ایجاد ارتباط، تعامل و همکاری اثر بخش این ارگان ها به منظور هم افزایی توان انجام اقدامات مشترک و همچنین افزایش تاب آوری بعد از حادثه امری ضروری و حائز اهمیت می باشد. در این مقاله کنترل مشارکتی و برنامه ریزی شده بحران در حوادث بزرگ با رویکرد شناخت راهکارهای تعامل مابین تمامی سازمانهای بحران مدار شهری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و در این راستا طرحی جامع در خصوص پدافند غیرعامل مشترک شهری با محوریت سازمانهای بحران مدار به رشته تحریر در خواهد آمد. همچنین در این طرح راهکارهای همگرایی اهداف و ایجاد کانون های مشترک خدمات پیشگیرانه، عملیاتی و تاب آور مابین ارگانهای بحران مدار شهری قبل و بعد از وقوع بحران مورد بررسی قرار میگیرد.

واژگان کلیدی

طرح جامع پدافند غیر عامل، سازمانهای بحران مدار شهری، سازمانهای امدادی

۱. رییس اداره پدافند غیر عامل شهرداری رشت.

۱- مقدمه

هنگام بروز حوادث اعم از طبیعی، انسان ساز، تهدیدات خارجی، عمدتاً نگاه شهروندان به ارگان های بحران مدار شهری همچون سازمان آتش نشانی، اورژانس، مدیریت بحران شهری، نیروی انتظامی، هلال احمر و ... می باشد. با توجه به این مسولیت مضاعف پیش بینی تدابیر بازدارندگی، شیوه های کاهش آسیب پذیری، ارتقاء قدرت سازماندهی مجدد بسیار حائز اهمیت است. در این بین ایمنی مراکز حساس و استراتژیک، شناخت نقاط قوت و ضعف سازمانهای بحران مدار، آگاهی از وسعت و دامنه حوادث بسیار حائز اهمیت میباشد.

در این مقاله کنترل مشارکتی و برنامه ریزی شده بحران در حوادث بزرگ با رویکرد شناخت راهکارهای تعامل مابین تمامی سازمانهای بحران مدار شهری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و در این راستا الزامات تدوین طرحی جامع در خصوص پدافند غیرعامل مشترک شهری با محوریت سازمانهای بحران مدار به رشته تحریر در خواهد آمد.

۲- اهداف:

اهدافی که مبنایست در راستای طراحی یک طرح جامع مدیریت بحران مد نظر قرار گیرد عبارتست از تامین ایمنی مراکز اماکن و شریانهای حیاتی، حساس و مهم شهر، افزایش توان دفاعی به منظور کاهش آسیبها و تاب آوری بیشتر، کنترل و کاهش پیامدهای وقوع حوادث، پیش بینی سناریوهای شرایط اضطراری متنوع و مختلف.

همچنین با توجه به اینکه تعریف ایمنی در حیطه شرح وظایف هر یک از سازمانهای بحران مدار شهری متفاوت است و این تفاوت خدمات هر یک از این سازمانها را در راستای نیل به اهداف و شاخص های کلان آن سازمان تعریف میکند ضروری است تعریفی یکپارچه به منظور دسته بندی شرایط بحرانی با هدف ایجاد زبان مشترک مابین ارگان های بحران مدار شهری همچون سازمان آتش نشانی، اورژانس، مدیریت بحران شهری، نیروی انتظامی، هلال احمر و ... تعریف نمود.

۳- تعریف پدافند غیر عامل مشترک شهری

مجموعه اقداماتی که کمک به افزایش پایداری سیستم و توانایی بازگشت سریع یا ریکاوری به وضعیت عادی را داشته باشد پدافند غیر عامل گویند. زمانی میتوان بهترین عملکرد را در مقابل یک بحران در یک شهر به انجام رساند که تمامی سازمان ها و ارگان های بحران مدار شهری با مشارکت سازنده و همبستگی خود شرایط مطلوبی را ایجاد نمایند. پس توجه جمعی ارگانهای بحران مدار شهری به برخی پارامترهای مهم مشارکتی در وضعیت عادی کمک شایانی به کاهش تبعات ناشی از بحران و سرعت در برگرداندن آن به وضعیت قبلی می نماید.

لذا اجرای مشترک پدافند غیرعامل توسط سازمانهای بحران مدار شهری با نگاهی ژرف در فاز های پیش بینی، پیشگیری، آمادگی و مقابله ضروری میباشد؛ که طبق تحقیقات میدانی انجام شده در این مقاله اجرای یک پروژه مشترک پدافند غیرعامل توسط سازمانهای بحران مدار شهری دارای سه فاز مهم ذیل میباشد:

۳-۱ ایجاد مراکز کنترل و فرماندهی مشترک،

۳-۲ تقویت ارتباطات، انتقال تجارب و شیوه های مقابله در حوزه های مختلف پیشگیرانه و عملیاتی، آموزشی و... قبل، حین و پس از بحران

۳-۳ طراحی و اجرای طرح جامع پدافند غیر عامل مشترک شهری

۳-۱ ایجاد مراکز کنترل و فرماندهی مشترک

مرکز کنترل که اولین مرجع کسب و ارائه اطلاعات مربوط به بحران می باشد میبایست بصورت یکپارچه و متمرکز هماهنگی لازم را با تمامی سازمانهای بحران مدار در حین بحران به انجام رساند این مرکز میتواند با تقویت یکی از مراکز اطلاعاتی در یکی از سازمانهای بحران مدار شهری همانند مرکز فرماندهی ۱۲۵ سازمان آتش نشانی و انتخاب آن به عنوان مرجع اطلاع رسانی بین سازمانی در شهر انجام گیرد.

۳-۱-۱ الزامات ایجاد یک مرکز اطلاعات مشترک

پیش بینی مکان ستاد فرماندهی باید به گونه ای باشد که احتمال کمترین آسیب را در هنگام بحران ببیند و با توجه به مسئولیت فرابخشی و بین ارگانی این واحد، ضروری است تجهیزات و سخت افزارهای سایبری و فیزیکی مورد نیاز ذیل را نیز دارا باشد.

• سامانه اطلاع رسانی جامع و پویای خطوط تلفن شهری

• سامانه اطلاع رسانی جامع و پویای بیسیم

• تجهیزات مربوط به سیستم ارتباطی ثانویه،

• اتاق بحران

• فرایندهای ایمنی و امنیت اطلاعات

• مقرهای جایگزین

۳-۲ تقویت ارتباطات ما بین سازمانهای بحران مدار شهری قبل، حین و پس از بحران

اقدامات کلیدی که در راستای تقویت ارتباطات برون سازمانی، با هدف ایجاد آمادگی هر چه بیشتر قبل، حین و بعد از وقوع شرایط بحران میتواند موثر باشد عبارتند از:

• تعریف خط مشی، اهداف و فرایندهای مربوطه به منظور ایجاد آمادگی در انجام عملیات مشترک سازمان های بحران مدار شهری در شرایط اضطراری-

شناسایی و پیش بینی منابع مستقل مربوط به هر سازمان که میتواند در زمان بحران مورد استفاده مشترک توسط سایر سازمانها قرار گیرد. اهم این منابع عبارتند از منابع آبی، سوختی، تجهیزاتی، لجستیکی مواد اطفاء و ... که میتوان در زمان بحران بصورت مشترک از آنها بهره مند شد.

• مشارکت یکپارچه و بهره گیری از توان پیشگیرانه ارگانهای بحران مدار در تقویت ایمنی مراکز بسیار با اهمیت مثل

وزارت کشور، مراکز حیاتی و حساس، مراکز سیاسی، برجها و ...

- ایجاد حس مسولیت و آموزش مشارکت مابین سازمانی در بین پرسنل سازمانهای بحران مدار
- فعالیتهای مشارکتی و بهره گیری از امکانات آموزشی و روابط عمومی سازمانهای بحران مدار به منظور ایجاد نیروهای ها NGO داوطلب مردمی و
- تقویت ایستگاه های اضطراری ایمنی و آتش نشانی در مراکز حساس و با اهمیت های عملیاتی مشترک • SOP تهیه و اجرای سناریوها، مانورها و
- همکاری در برگزاری مانورهای مستقل سازمانی

۳-۳ طراحی و اجرای پدافند غیر عامل مشترک

- هر یک از سازمانهای بحران مدار شهری به تنهایی باید با داشتن طرح پدافند غیر عامل، نسبت به ارتقاء به آمادگی خود، پیش بینی حالت های مختلف تهدیدات و مخاطرات، بتواند در کمترین زمان ممکنه قدرت دفاعی و توان بازدارندگی داشته باشد. در این میان ضروری است تمامی این طرح ها با حفظ اشتراکات، محدودیتهای، مسیرهای تعاملی و ... با یکدیگر ادغام شده و از چکیده طرح جامع مشترک پدافند غیر عامل شهری را تدوین نمود.
- تحقق این مهم قطعاً با همکاری و تعامل اثر بخش حوزه های مدیریتی و تصمیم گیر سازمانها و همچنین مسئولین و مدیران ارشد بالادست در شهر ها مانند شهردار، فرماندار، استاندار و ... امکانپذیر خواهد بود.
- تحقیقات انجام شده نشان میدهد در طراحی یک طرح جامع مشترک پدافند غیر عامل مابین سازمانهای بحران مدار در یک کلان شهر موارد ذیل میبایست حتما مورد توجه قرار گیرند:
- طرح پدافند غیر عامل باید با مشارکت کلیه ارگانها بتواند تهدیدات را به فرصت تبدیل کند.
  - این طرح علاوه بر طرح ها و سناریوهای عملیاتی بایستی، سناریوهای تهدیدات خارجی و ... را همه داشته باشد.
  - تهیه زیر طرح مقابله در ۷۲ ساعت اولیه حوادث غیر مترقبه و اجرای مانور های تمرینی به خصوص ساعات اولیه
  - داشتن طرحهای عملیاتی مشترک برای ساعات اولیه بحران ها منجمله شیوه های هماهنگی، ارتباطات، تعاملات برنامه ریزی اضطراری، مسولیت ها، وظایف، اولویت های فعالیت های کاری، شیوه های فرماندهی، محل استقرار، نوع عملیات
  - شیوه های بهره گیری از پتانسیل شهری، مشارکت، مسولیت اجتماعی
  - پیش بینی سوخت، ذخایر ضروری برای زمان های اضطراری
  - پیش بینی کانال های سیار برای فرماندهی در زمان های اضطرار
  - تشکیل کارگروه پدافند غیر عامل و تهیه طرح و برنامه آمادگی مقابله در شرایط اضطراری
  - آمادسازی نیروهای مردمی با اولویت افراد کلیدی به منظور تعامل و همکاری به خصوص در لحظات اولیه
  - پیش بینی حملات تروریستی، حملات شیمیایی، دشمن به خصوص برای مراکز مهم

- شناسایی مکان های امن جهت اسکان اضطراری و فعالیت های اضطراری
- استفاده از علائم قراردادی بی سیم (زبان مشترک) (در صورتی که دشمن هنگام حوادث تروریستی و بزرگ یا بلایای

طبیعی ارتباط بی سیمی قطع شود.

- شناسایی کانون های بحران محدوده شهری و تقویت و تاکید بر ایمن سازی اینگونه مراکز
- تهیه اطلس جغرافیایی خطرپذیری شهری و اولویت بندی کانون های بحران
- پیش بینی پایگاههای اضطراری در مداخل و ورودی شهرها
- ارتباط، هماهنگی و مشارکت با کلیه ارگانهای بحرانمدار و داشتن طرح های مشترک همکاری فرا استانی بویژه با استان های معین

- پیش بینی اتاق امن و فرماندهی مشترک ما بین سازمانهای بحران
- پیش بینی جایگزینی ستاد فرماندهی سازمان ها در شرایط مختلف و حالات متفاوت
- پیش بینی طرح واکنش اضطراری برای مراکز حساس و پر اهمیت محدوده شهری و الزام بدانها به منظور ارتقاء آمادگی، مقابله و مانورهای مشترک
- استقرار آنها در بناهای با اهمیت و آموزش پرسنل این بناها با مشارکت دستگاه ها • hazmat تقویت گروه مشترک

• توجه به سائیری اطلاعات و پیش بینی جایگزینی

۴- نتیجه

پس از ایجاد و بهره گیری از طرح جامع مشترک پدافند غیر عامل مابین سازمانهای بحران مدار در یک کلان شهر، همکاری و تعامل سازمانهای بحران مدار شهری همچون سازمان آتش نشانی، اورژانس، مدیریت بحران شهری، نیروی انتظامی، هلال احمر و ... بصورت یکپارچه و همسو در زمان وقوع بحران بصورت اثربخش و کارا به انجام خواهد رسید که به دنبال آن پیشگیری موثر از وقوع بحرانها و همچنین مقابله موثر در زمان وقوع احتمالی بحران در شهر را شاهد خواهیم بود.

منابع

- مجموعه تمهیدات دفاع عامل و غیرعامل برای افراد و تاسیسات غیر نظامی - اصغر جدی - دانشگاه امام حسین (ع).

۱۳۸۳

• دستورالعمل واکنش در شرایط اضطراری سازمان آتش نشانی رشت